

स्थानीय पूर्वाधार सहयोग कार्यक्रम (Local Infrastructure Support Program-LISP)

१. परिचय:

नेपालको पुनसंरचना सँगै स्थानीय तह विकास निर्माणको एक बलियो आधार हो। प्रत्येक वर्ष विभिन्न क्षमता विकास, स्थानीय पूर्वाधार विकासका गतिविधिहरूका साथै अन्य विकास निर्माणका गतिविधिहरूको योजना तर्जुमा, कार्यान्वयन तथा अनुगमन तथा मूल्यांकन स्थानीय तहले गर्दै आई रहेको छ। तर, स्थानीय तहबाट तर्जुमा भई कार्यान्वयन हुने स्थानीय पूर्वाधार विकासका गतिविधिहरूको विभिन्न चरण जस्तै योजना तर्जुमा, कार्यान्वयन, तथा अनुगमन तथा मूल्यांकन आदिमा प्रभावकारी समन्वय, छनौट, प्राथमिकिकरण, परिचालन, व्यवस्थापन तथा मर्मत संभारको उचित प्रवन्ध हुन नसक्दा दीगो तथा टिकाउ भौतिक पूर्वाधार विकास हुन सकिरहेको छैन जसले स्थानीय समुदायको रोजगारी, आयआर्जन, आम्दानी, खाद्य उत्पादन, खाद्य सुरक्षा आदि क्षेत्रमा सहयोग गर्न सकिरहेको छैन। साथै स्थानीय पूर्वाधार विकासका क्रियाकलापहरूमा सुशासन ल्याउन स्थानीय तहहरू प्रयास गरिरहे पनि सोचे जस्तो प्रतिफल ल्याउन सकि रहेको पाईदैन। तसर्थ स्थानीय स्तरमा विकासको मुख्य मेरुदण्ड मानिने स्थानीय पूर्वाधार विकासका गतिविधिहरू पारदर्शी, प्रभावकारी तथा दीगो रूपमा संचालन हुन आफैमा लजास्पद हो यसले स्थानीय तहको दीगो विकास लक्ष्य, कुल गार्हस्थ उत्पादन र मानव विकास सुचांक समेत असर पार्दछ।

तसर्थ, स्थानीय पूर्वाधार विकासका गतिविधिहरू प्रभावकारी योजना तर्जुमा, कार्यान्वयन, पारदर्शिता र सुशासन ल्याउन संघिय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालयले स्थानीय पूर्वाधार सहयोग कार्यक्रम (LISP) को निर्माण गरि १५ वटा स्थानीय तहमा लागू छ। जसको उद्देश्य “हरित, उत्थानशिल तथा समावेशी विकास (GRID)” सँग सम्बन्धित स्थानीय पूर्वाधार विकासका योजनाहरूको तर्जुमा, कार्यान्वयनबाट विपन्न तथा गरीब घरपरिवारलाई रोजगारी सृजना, खाद्य उत्पादन, खाद्य सुरक्षामा बृद्धि, जलवायु उत्थानशिल तथा अनुकूलित वातावरण निर्माण गर्नु रहेको छ। यस कार्यक्रमको प्रभावकारी कार्यान्वयनका लागि संघिय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालयले बेलायती राजदुतावास काठमाण्डौ (BEK) तथा विश्व खाद्य कार्यक्रम (WFP) आर्थिक तथा प्राविधिक सहयोग लिई कार्यक्रमलाई स्थानीय स्तरमा थप प्रभावकारी तथा पारदर्शी गरेको छ।

स्थानीय तहले आ.व. २०७९/२०८० देखि कार्यान्वयन गर्दै आएको स्थानीय पूर्वाधार सहयोग कार्यक्रम (LISP) अन्तर्गत विभिन्न सुधारिएको विधि तथा पद्धतिहरूको परिक्षण गरिएको छ। जस अन्तर्गत निम्न विधि तथा पद्धतिहरू मुख्य रहेका छन् :

- हरित उत्थानशिल तथा समावेशी विकासका आयोजनाहरूको तर्जुमा, तथा कार्यान्वयन
- आयोजनाको डिजाइन, लागत ईस्टिमेट, ढाँचा तयार तथा सामाजिक, आर्थिक, वातावरणिय पक्षको विश्लेषण
- विपन्न तथा बेरोजगार घरपरिवारको रोजगारीका लागि छनौट
- सुधारिएको तथा समावेशी उपभोक्ता समितिको गठन तथा परिचालन
- कामदारको व्यक्तिगत बैंक खातामा ज्याला रकम सिधै भुक्तानी
- कामदारको सुरक्षाका लागि सुरक्षण सामग्री जस्तै हेलमेट, गमबुट, मास्क, चश्मा, पन्जा, प्राथमिक उपचार किट आदिको वितरण
- कामदारको विमा
- कामको गुणस्तरका लागि हाते औजारको वितरण
- विद्युतिय माध्यमबाट बाह्य निर्माण, हाते औजार, सुरक्षण सामग्री आदिको खरिद, दाखिला तथा वितरण
- आयोजना सूचना बोर्डको योजना स्थलमा टाँस, आयोजना खाता, दैनिक हाजिरीको व्यवस्थापन तथा आयोजनाको अभिलेखिकरण
- नेपाल सरकारको सुत्र बाट आर्थिक कारोबार तथा लेखा परिक्षण
- आयोजना संचालन पूर्व तथा सम्पन्न पश्चात तालिमको व्यवस्था
- आयोजनाको बिच बिचमा कार्यको समिक्षा तथा सम्पन्न पश्चात जनलेखा परिक्षण
- आयोजनाको सूचकमा आधारित कम्तीमा ३ पटक अनुगमन
- आयोजना मर्मत संभारका लागि कोषको व्यवस्थापन तथा मर्मत संभार समितिको गठन

उल्लेखित विधि तथा पद्धतिको प्रयोग तथा परिक्षणबाट स्थानीय स्तरमा हरित, उत्थानशिल तथा समावेशी विकासका आयोजनाहरूको कार्यान्वयन गरि दीगो भौतिक तथा जलवायु अनुकूलन विकासका साथै स्थानीय स्तरमा खाद्य सुरक्षा तथा खाद्य उत्पादनमा सहयोग भएको छ साथै विपन्न तथा बेरोजगार घरपरिवारलाई रोजगारी अवसर प्रदान गरि सामाजिक संरक्षणको प्रत्याभूति स्थानीय तहले गरेको छ। स्थानीय तहको क्षमता विकासका साथै संस्थागत विकासका लागि विभिन्न निर्देशिका तथा कार्यविधिहरू निर्माणमा विश्व खाद्य कार्यक्रमबाट प्राविधिक सहायता समेत दिईएको छ। स्थानीय पूर्वाधार सहयोग कार्यक्रमका सिकाई तथा असल अभ्यासहरूलाई गाउँ/नगरपालिकाले आ.व. २०८०/०८१ को योजना तर्जुमाको चरण देखि नै हरित, उत्थानशिल तथा समावेशी विकासका आयोजनाहरूको छनौट तथा प्राथमिकिकरण र कार्यान्वयन गरि स्थानीय गरिब तथा विपन्न/बेरोजगार घरपरिवारलाई रोजगारीको अवसर सृजना भएको छ। आयोजनाको पूर्व संभाव्यता अध्ययन तथा संभाव्यता अध्ययन गरि त्यस क्षेत्रको सामाजिक, आर्थिक, वातावरणिय, भौगोलिक, बेरोजगार जनशक्ति आदि पक्षको विश्लेषण गरि उचित तथा दीगो विकासमा टेवा पुग्ने, आर्थिक उन्नती गर्ने, उत्पादनमा बृद्धि गरि खाद्य सुरक्षा तथा खाद्यन्न उत्पादनमा सहयोग गर्ने र बढि भन्दा बढि विपन्न तथा बेरोजगार घरपरिवारलाई रोजगारी सृजना गर्ने स्थानीय पूर्वाधार विकासका आयोजनाहरूलाई सुधारिएको विधिबाट कार्यान्वयन गर्ने स्थानीय पूर्वाधार सहयोग कार्यक्रमको सिकाई भएको

र स्थानीय तहको समेत प्रतिवद्धता भए बमोजिम संचालनमा आएका छन् । जसको प्रभावकारी कार्यान्वयन, अनुगमन, खर्च, कार्य सम्पन्न, अभिलेखिकरण तथा लेखा परिक्षण स्थानीय तह आफैले गर्दछ ।

२. परियोजनाको उद्देश्य:

- स्थानीय तहबाट संचालन हुने स्थानीय पूर्वाधार विकासका आयोजनाहरू हरित, उत्थानशिल तथा समावेशी विकास, जलवायु मैत्रि, दिगो, श्रममा आधारित रोजगारी सृजना गर्ने, खाद्यन्न उत्पादन तथा खाद्य सुरक्षा बृद्धि गर्ने योजनाहरूको छनौट, प्राथमिकिकरण तथा कार्यान्वयन गर्ने ।
- स्थानीय सरकारलाई स्थानीय पूर्वाधार विकास नीति, नियम, निर्देशिका, कार्यविधि निर्माण तथा स्थानीय पूर्वाधारसँग सम्बन्धित क्रियाकलापमा सुशासन ल्याउने तथा प्रभावकारी सेवा प्रवाह तथा क्षमता अभिवृद्धिमा सहयोग गर्ने ।
- स्थानीय पूर्वाधार सहयोग कार्यक्रम (LISP) पाईलटको सिकाइ तथा प्रमाणहरूको आधारमा प्रोत्साहन अनुदान (पूँजी तथा जलवायु उत्थानशील) र प्राविधिक सहयोग (योजना तथा ईन्जिनियरिङ) लाई समग्र पूर्वाधार सुशासन (योजना, निर्माण चरण तथा अनुगमन तथा मुल्याङ्कन) लाई सवलिकरण तथा संस्थागत गर्नका लागि अभै गहिराईसम्म पुऱ्याउने ।

३. कार्यक्रमका प्राथमिकताका क्षेत्रहरू:

- स्थानीय तहहरूलाई स्थानीय पूर्वाधारको समावेशी योजना तथा बजेट तर्जुमा, कार्यान्वयन तथा जवाफदेहीपूर्ण रूपमा स्थानीय पूर्वाधार सेवा प्रवाह गर्नको लागि प्राविधिक सहायता पुऱ्याउने ।
- उत्थानशिल र हरित पुर्नलाभजन्य स्थानीय पूर्वाधार विकासको लागि GRID अवधारण अनुसार स्थानीय तहहरूलाई उत्प्रेरण र प्रोत्साहन (Incentive) को रूपमा प्राविधिक सहायता र सल्लाह तथा Hands-on Support, क्षमता अभिवृद्धि सहयोग र स्थानीय पूर्वाधार निर्माणमा वित्तीय साभ्केदारी रकम र सह-लगानी (Co-financing) उपलब्ध गराउने ।
- सम्बन्धित स्थानीय तहको समग्र जवाफदेहीता र निश्चित जिम्मेवारी रहने गरि उत्थानशिल स्थानीय पूर्वाधार विकासका विभिन्न सम्भाव्य विधि, मोडेलहरू जस्तै सुधारिएको उपभोक्ता समिति मोडेल, उपभोक्ता समिति र ठेक्का मिश्रित मोडेल, ठेक्का मोडेल आदि परिक्षण गरि सिकाइहरू लिने ।
- सम्बन्धित स्थानीय तह मार्फत हरित पुर्नलाभमा आधारित उत्थानशिल स्थानीय पूर्वाधार विकासद्वारा रोजगारी सृजना गर्ने ।
- सम्बन्धित स्थानीय तहको संस्थागत संयन्त्र र जिम्मेवारी मार्फत स्थानीय पूर्वाधार निर्माणको गुणस्तर र निर्मित संरचनाहरूको दीगोपना, मर्मत संभार आदिको सुनिश्चितता गर्ने ।